

Julen 2019

Vi vill önska alla medlemmar i Harriet Löwenhjelm-sällskapet en riktigt god jul. Vår julklapp blir möjligheten att ta del av en numera väl dold pärla, nämligen radiopjäsen *Till Skänninge marknad* som hade premiär i Sveriges Radio P1 den 12 april 1981. Harald Stjerne, pjäsens författare och regissör, tillika styrelseledamot i sällskapet, presenterar bakgrund och tillkomst i en nyskriven text som följer här nedan. Så slå dig till ro i favoritfätöljen, eller ta en långpromenad, och lyssna på en märklig resa över Östgötaslätten.

Nyheter i korthet

Jonas Ellerström medverkar i tidskriften *Biblis* nr 86 med artikeln ”Karaktärer och mytgestalter. Om Harriet Löwenhjelm's bilder.”

Dick Claésson, redaktör på Litteraturbanken, lyfter fram ”Löwenhjelm's gubbar” i en kortare **artikel**. Litteraturbanken tillgängliggör en imponerande samling av Harriet Löwenhjelm's manuskript och teckningar. Surfa in på litteraturbanken.se och botanisera bland dessa.

Craaford Auktioner har nyligen sålt en tavla av Löwenhjelm. ”Blandteknik på papper, franciskanermunk, påskriven ”Ty vi förvandlas till det vi älska”, dagmått 20x18 cm. Enligt anteckning à tergo inköpt på Galerie Moderne.” Se motivet sist i detta utskick.

Årsmöte 2020 blir preliminärt söndag 26 april. Save the date!

Bilden ovan är från *Julnummer af Midnattsolens Land*. Kungliga Biblioteket.

Med vänliga hälsningar
Styrelsen för HL-sällskapet
genom ordförande Mattias Käck

Till Skänninge marknad

av Harald Stjerne

I början av åttiotalet hade jag redan länge funderat på en pjäs om Harriet Löwenhjelm och henne barndomskompisar Honorine Hermelin och Elsa Björkman. Jag ville berätta om två som - när det var dags - försvann ut i världen och blev betydelsefulla; och så en som aldrig flög ur boet.

Bli kvar. Inte fortsätta den bildningsroman hennes omgivning tyckte sig ha rätt att vänta av en begåvad och välsituerad ung kvinna som Harriet. Men hon fyllde arton, tjugotre, tjugosju och lekte fortfarande roll och rimlekar med dom egenhändigt tillverkade dockorna. Vivotraska, Massa Horn, riddar Sven Åberg. När kjortelfällarna efter Honorine och Elsa en sista gång svepte ur hennes flickrum återstod för Harriet bara dialogen med låtsasvännerna.

Vi minns väl alla den udda, begåvade eller bara sära kamrat vi hade. En sådan som ledde vår barndom, satte namn på allt och dominerade alla ekon men när vi blivit äldre försvann ur vår krets och inte mera hördes av. Som dom förälskade femtonåringarna som lovar att alltid ska det vara vi – och vi ska gifta sig. Det har vi glömt nu, de flesta av oss. Men den som aldrig glömde löftet?

Ja, det var konflikten som jag lade fram den för den Radioteater som enligt dåtidens sed givetvis leddes av en disputerad akademiker. Docenten var med på noterna och jag gick till producenten för att rollsätta.

Vi hade en sanslös tur. Alla mina favoriter och kompisar kunde. Sven Lindberg gjorde den ängsligt ömsinte, lagom ångestridne Gajus Vivotraska, Erland Josephson var den skeptiske ironikern Massa Horn och Frej Lindqvist den stele, seriöse och, ska det ändock visa sig, handlingskraftige riddar Åberg.

Åh, hur reflekterar inte dessa figurer föreställningarna hos en familjeflicka från förrförra seklet, med givetvis begränsad praktik kring hur en originell och helst farlig man, värd att njutas, på lagom avstånd dock, bör vara beskaffad.

Honorine och Elsa, båda bland de första moderna kvinnorna i dåtida offentlighet, gjordes av Marie Göranson och Claire Wikholm, två jordnära och konkreta skådespelare som alltid modigt och självklart levererar först och frågar sen. Och så Agneta Ekmanner med en röst som hårbärgerar såväl spleen som självömkan, men också alla dessa Harriets drivor av undflyende ironi.

Återstod bara att skriva pjäsen. Det var inte lika lätt. Jag hade rollerna. Jag hade konceptet: två lämnar, en blir kvar. Jag hade sceneriet: östgötsläppen om hösten.

Men meningen med föreningen, den hade jag inte. Vad fan ska dessa figurer ut på den leriga

slätten att göra? Och vad berättar vi egentligen. Och premissen, den dramatiska refrängen, själva schlagern: vad ska överleva i minnet när showen är glömd? Harriet och hennes dockor? Hon ger dom liv, men – vad ger dom henne? Vad ska dom till marknaden i Skänninge och göra? Nån premiss kan jag väl ändå skaka fram. .

Till råga på eländet ringer den disputerade radioteaterchefen och förkunnar att man tänkt sig en serie på temat författare berättar sagor. Harriet är väl en saga? Han lade på utan att vänta på svar. Saga? Saga? Snart satt jag svårmodigt rökande vid skrivbordet. Harriet? Saga? Jag?

Jag tände ytterligare en cigarett, direkt på de föregående. På bio betyder denna gest att något ska hända, världen ska förändras. Och så slår det mig. I sin essä om Harriet Löwenhjem, fortfarande det bästa som skrivits om henne, menar Olle Holmberg, förvisso disputerad, men ändå, att just leken och dess noggrant utprovade fantasivärld är det som i änden ska göra henne livssterk.

Ja, precis. Flykten från vardag, social praktik och ävlan på livets scener, det som Elsa ser som svagheter, förvandlas i Harriets sista stunder till styrka. De figurer hon gett liv är visserligen knutna till henne, men så väl är dom konstruerade att när styrkan sviker henne, kan dom försiktigt frigöra sig ur hennes diktade värld. De har styrka och hjälper henne, hjälper i sin tur henne ur samma liv.

I den här sagan är dikten starkare än livet och döden. Så har många menat, med det här är min saga. Hon ger riddar Åberg liv, i gengäld ger han henne död. En bra död. Svensk och melankolisk som ett tåg som rasslar långt borta i skogen. På Skänninge marknad är där vi prövas. Stå trogen sina ideal, stå stark eller duka under för död, glömska och andra futtiga fluktuationer.

Javisst så får det bli. Elsa är framme vid sjukbädden efter sin långa resa genom livsfarliga krigsregioner. Elsa förstår att hennes längtan efter och till Harriet var passet som bar och skyddade henne. Men Harriet ser inte längre Elsa som sin gamla Elsa. Harriet har inte sänt bud efter tårfyllda kyssar. Hon har sänt bud efter den som ska förvalta hennes dikter och målningar. Där fanns sagan. Konsten övervinner döden. Och när hon är färdig med Elsa klättrar hon upp på riddar Åbergs rygg. Han för henne över gränsen. Fantasin är starkare än döden.

Om den svenska nittiotalspoesin kan sägas vara ” The great Swedish songbook ” hör Harriet dit. Och det är Karlfeldt som är hennes man. Samma doubletakes, samma känsla av ” ett porträtt av konstnären betraktad i en spegel”. Hon står inte mästaren efter, hon har också ett pris att betala. Hennes lögnaktiga grandiositet är lika rörande och lättgenomskådad som Karlfeldts storbondelögner, hon har minsann skjutit en dront!

I mina ögon förflyttar hon nittioalets behärskade Great Songbook – finesser in i det som ska

utvecklas till populärkultur; ja, schlager. Kanske är hon länken mellan Fröding och Ulf Peder Olrog.

Hur som helst och här kommer nu julnöten: två syskonjålar till Harriet, men vilka är dom?

Nr 1 (svår):

Nobody heard him, the dead man,
But still he lay moaning:
I was much further out than you thought
And not waving but drowning.

Nr 2 (lätt!):

Because I could not stop for Death -
he kindly stopped for me -
The Carriage held but just ourselves -
and Immortality

Så, god lyssning, bäst blir den i hörlurar. Och hör gärna av er till harald.stjerne@gmail.com

GOD JUL !!

